

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคนดีสู่สังคม โดยใช้กระบวนการ
กัลยาณมิตร สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัย ได้ดำเนินการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจะนำเสนอ ดังนี้

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)
2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546
3. แนวคิดกระบวนการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร
4. แนวคิดการศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม
5. บริบทชุมชนตำบลเวียงนาง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) กล่าวถึง
อันตรายจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ
การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อสถานะทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม
ของคนในประเทศ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมโลกที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติ
ถูกทำลายได้ส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุร้ายแรงแก่ภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก และระบุว่าประเทศไทยยังคง
ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”
มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”
บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อ
เด็กปฐมวัยเฉกเช่นเดียวกันกับคนทั้งหลายทั้งในชีวิตปัจจุบันและชีวิตในอนาคต กระแส
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทำให้สูญเสียวัฒนธรรมเดิมที่ดีงาม ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์
ปรากฏให้เห็นอยู่โดยทั่วไปในสังคม เด็กเล็กๆ ที่ฐานรากทางวัฒนธรรมยังไม่เข้มแข็งขาด
ความสามารถในการคัดกรองสิ่งที่เหมาะสมมาสู่ตนเอง อีกทั้งยังมีธรรมชาติของการเรียนรู้ โดย
การเลียนแบบจากตัวแบบในสังคม ดังนั้น สถานการณ์ที่เด็กเผชิญอยู่จึงเป็นสถานการณ์ที่น่า

วิตกอย่างยิ่ง สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อเด็กปฐมวัย ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกมิได้มีผลกระทบต่อคนทั่วไปเท่านั้น หากแต่ส่งผลกระทบต่อเด็กปฐมวัยด้วยเช่นกัน ซึ่งปรากฏสภาพการไหลบ่าทางวัฒนธรรมที่มาจากการสื่อสารไร้พรมแดนทำให้วัฒนธรรม ค่านิยมที่ดั่งามลดน้อยถอยลง ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลย ลักษณะของสังคมไทยที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทรเอาใจใส่ดูแลรักใคร่ฉันญาติมิตรพี่น้องเริ่มเลื่อมถอย สังคมเมืองขยายตัวมากขึ้น เกิดกระแสวัตถุนิยมเป็นค่านิยมของคน วิถีชีวิตที่เคยพึ่งพาตนเองมีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายสูญหายไป ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลง ต่างคนต่างอยู่ จิตสำนึกสาธารณะไม่มี เกิดความรู้สึกว่าธุระไม่ใช่ ไม่สนใจความประพฤติของตนว่าจะส่งผลเสียหายต่อผู้อื่นหรือสังคม เด็กปฐมวัยจึงอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่บกพร่องด้านคุณธรรม ตัวแบบที่ดีไม่มีหรือหายาก เด็กจึงอาจเติบโตขึ้นมาอย่างขาดคุณภาพและการทำลายทรัพยากรและใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า ขาดการเอาใจใส่ดูแลจัดการอย่างมีคุณภาพทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติขาดความสมดุล เกิดปัญหาระบบนิเวศ มีอุบัติภัยทางธรรมชาติเกิดขึ้นมากมาย รวมทั้งโรคภัยไข้เจ็บที่รุมเร้ามนุษย์และสิ่งมีชีวิต ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อม ปริมาณขยะและของเสียอันตรายมากขึ้น แบบแผนการดำเนินวิถีชีวิตไม่เหมาะสม ความสุขในชีวิตจึงลดน้อยลง อุบัติภัยและโรคภัยต่างๆ ทำภัยมนุษย์มากขึ้น เด็กปฐมวัยจึงเติบโตขึ้นมาท่ามกลางภาวะแห่งความทุกข์ยากจากบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมโลก ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เด็กปฐมวัยต้องอยู่ในสังคมแห่งการแปรปรวนนี้ วิถีชีวิตที่ดั่งามในอดีตค่อยลดลง เด็กจะต้องเผชิญกับโลกที่มีสภาวะยากลำบากยิ่งขึ้น นักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั่วโลกต่างให้ความสำคัญและให้ความสนใจ ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย (ช่วงอายุ 0-6 ปี) ด้วยความเชื่อที่ว่ากระบวนการเรียนรู้ในช่วงปฐมวัยมีผลกระทบในระยะยาวต่อคุณภาพชีวิตของคน เพราะเป็นช่วงที่ระบบประสาทและสมองกำลังสร้าง โครงสร้างที่มีการเจริญเติบโตในอัตราสูงสุดถึงกว่าร้อยละ 80 ของวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก การดูแลปลูกฝัง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการบ่มเพาะบุคลิกภาพนิสัยและการเจริญเติบโตของสมองที่ส่งผลต่อสติปัญญาและความสามารถของเด็กอย่างถาวรทำให้มีภูมิคุ้มกัน มีคุณภาพ เพื่อเติบโตสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและสุขอย่างเพียงพอจากสภาพที่แสดงให้เห็นถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เด็กในวันนี้จึงต้องได้รับการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง เพื่อให้เป็นคนรอบรู้ เท่าทันการเปลี่ยนแปลงนั้น และในอนาคตเด็กที่มีภูมิคุ้มกันนี้จะเป็นผู้เข้าไปสู่ฐานะของผู้จัดระบบภูมิคุ้มกันสังคม การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีภูมิคุ้มกัน มีคุณภาพให้เติบโตสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและสุขอย่างเพียงพอ การพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยมีแนวทาง ดังนี้

1. การปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานให้เกิดขึ้นซึ่ง ได้แก่ คุณธรรมเรื่องความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สะอาด สามัคคีและมีน้ำใจ การปลูกฝังเกิดจากการสอนการสั่ง การแนะนำ การฝึกให้ทำ การชมเชยยกย่องเมื่อเด็กทำดี ให้กำลังใจเมื่อเขาประสบความสำเร็จในความดี การอบรมและเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ใหญ่ในบ้าน ในชุมชนและสังคม

2. ในสถานศึกษาปฐมวัยควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เป่าหมายการปลูกฝังคุณธรรมควบคู่กับการจัดประสบการณ์ด้านความรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ฝึกทักษะพื้นฐานที่จำเป็น ฝึกทักษะชีวิต การคิดสร้างสรรค์ การใฝ่หาความรู้ เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนและภูมิปัญญา เรียนรู้เทคโนโลยีพื้นบ้านที่พึ่งพาตนเอง ปลูกฝังจิตใจรักท้องถิ่นและรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมทั้งหมดนี้อยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้โดยการปฏิบัติและการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่

3. จัดการพัฒนาเด็กอย่างมีส่วนร่วม ทั้งนี้การพัฒนาเด็กคงจะไม่ประสบความสำเร็จหากเป็นการจัดเฉพาะภายในสถานศึกษา แต่ต้องเกิดจากความตั้งใจและการมีส่วนร่วมของครอบครัวชุมชน และสถาบันต่างๆ ภายในชุมชน ดังนั้นสภาพการศึกษาจึงต้องสร้างความตระหนักให้แก่ชุมชน โดยยึดเป้าหมายว่าเด็กปฐมวัยเป็นเด็กของชุมชน ชุมชนจึงมีบทบาทในการกำหนดวัตถุประสงค์แนวทาง วิธีการและร่วมกันพัฒนาเด็กของชุมชนไปยังเป้าหมายที่ชุมชนกำหนด

4. สถานศึกษาจะต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก การทำวิจัยร่วมกับชุมชน เพื่อแก้ปัญหาที่กระทบต่อครอบครัวและตัวเด็ก การจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีการพึ่งพาตนเองของชุมชน เมื่อการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและองค์ความรู้ ตลอดจนการร่วมกับชุมชนในการปลูกฝังให้เด็กใช้ชีวิตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554)

การพัฒนาเด็กในลักษณะดังกล่าวเป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ที่ตัวเด็ก ให้มีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถดูแลตนเองได้ สามารถสร้างสังคมที่เป็นสุขอย่างพอเพียงได้ในสังคมในอนาคต

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 (หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็ก อายุ 3-5 ปี)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเอง ได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่ง

ต่างๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เน้นเนื้อหา การท่องจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการ ทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิด เจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้วิธีการที่ สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สาระการเรียนรู้กำหนดเป็น ดังนี้

ประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกันด้วย

ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ การเรียนรู้ทางสังคม

1. การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง
2. การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
4. การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึกความสนใจ และความต้องการของตนเอง
5. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
6. การแก้ปัญหาในการเล่น
7. การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่และความเป็นไทย (สำนักงาน

กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 31-39)

สื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สาระการเรียนรู้จะต้องประกอบไปด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ และคุณลักษณะหรือ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปีจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กจะไม่เน้นเนื้อหา การท่องจำขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่ เหมาะสมกับวัย

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกัลยาณมิตร

กัลยาณมิตร เป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้เชื่อมโยงบุคคลสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน “กัลยาณมิตร” แปลความหมายคำ “กัลยาณ” หมายถึง งาม ดี และ “มิตร” หมายถึง เพื่อนรักใคร่ที่สนิทสนมคุ้นเคย ดังนั้น กัลยาณมิตร จึงมีความหมายว่า เพื่อนที่ดี เพื่อนที่งาม หรือเพื่อนที่รักใคร่คุ้นเคยที่ดี ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรจะต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นคนดี เช่น คนมีปัญญาและเป็นคนมีคุณธรรม หมายถึง บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่วยสอน หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในแนวทางแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง

การทำหน้าที่กัลยาณมิตร ทำได้โดย

1. ให้ความยิ้มแย้มแจ่มใส
2. ให้ความสดชื่นเบิกบานใจกับทุกๆ คน
3. ให้ความเป็นมิตร
4. ให้ความเป็นกันเอง ให้ความปรารถนาได้อย่างจริงใจกับทุกคน เป็นญาติยิ่งด้วย

ญาติ เป็นมิตรยิ่งด้วยมิตร

5. ให้คำแนะนำที่ดี ชี้หนทางที่ถูกให้เดิน ดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและเป็นไป

เพื่อการสร้างบารมีอย่างแท้จริง

6. ให้อริยทรัพย์ แนะนำให้ทำบุญให้ถูกวิธีและถูกเนื่อนาบุญ เพื่อเปลี่ยนสามัญทรัพย์ให้เป็นอริยทรัพย์ติดตัวข้ามภพข้ามชาติ

7. ให้นำหนทางแห่งความสงบร่มเย็น

8. ให้ความสุขที่แท้จริงแก่บุคคลทั้งหลาย โดยการปฏิบัติธรรมให้เข้าถึง

ธรรมกาย แนะนำบุคคลทั้งหลายออกจากกามโดยธรรม

9. ให้ชีวิตการเป็นกัลยาณมิตร เวลาเป็นสิ่งมีค่ามากที่สุด เวลาที่ผ่านมาแต่ละวินาทีนั้นกลืนกินชีวิตของเราให้หมดไปด้วยแต่เพื่อประโยชน์แก่มวลมนุษย์ เราได้ตลอดเวลาหรือชีวิต เพื่อทำหน้าที่กัลยาณมิตรให้ทุกชีวิต ได้เตรียมเสบียงในการเดินทางในวิภวสงสารไปสู่จุดหมาย คือ นิพพาน (พระธรรมปิฎก. 2546 : 21-26)

หลักกัลยาณมิตรนี้ เป็นสิ่งที่คอยสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เด็กจำเป็นและต้องการคนที่คอยช่วยบอก ช่วยแนะนำ ชี้แนะ คอยสนับสนุนและช่วยเหลือ เพื่อให้เด็กได้พร้อมที่จะเรียนรู้ และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทำให้เด็กเกิดคุณลักษณะ 4 ด้าน คือ

1. ด้านการพุดจาไพเราะ หมายถึง การที่เด็กพุดดี พุดจาไพเราะบอกเพื่อนในทางที่ดี แนะนำสิ่งดีๆ ต่อเพื่อน ชักชวนให้ประพฤติในทางที่ดี

2. ด้านการเชื่อฟังคำสั่งสอน หมายถึง เด็กเป็นผู้ฟังที่ดี มีความอดทนในการฟัง ไม่เบื่อง่าย รู้จักรอคอยและ เชื่อฟังผู้ใหญ่

3. ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีมารยาทงาม หมายถึง เด็กมีมารยาทดี มีท่าทางที่น่ารัก มีน้ำใจ ช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่อวดเก่ง ไม่ก้าวร้าว เสียสละ มีความเกรงใจยอมรับซึ่งกันและกันและชื่นชมยินดีในความดีงามของตนเองและผู้อื่น

4. ด้านความขยัน มุ่งมั่น หมายถึง เด็กมีความขยัน เด็กมีความมุมานะ เอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมาย เข้าใจในงานที่ทำและช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน

ประยุทธ์ ปยุตโต (2531 : 23) กล่าวถึง การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ ผัสสะ ทั้ง 6 ของมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้สัมผัส และสัมพันธ์กับสิ่งเร้า เกิดธาตุรู้ และมีการกระทำโต้ตอบ ผักฝนอบรมตนเอง หรือโดยกัลยาณมิตรจนประจักษ์ผล เกิดคุณภาวะ (ความรู้และความดี) สมรรถภาวะ (ความสามารถ) สุขภาวะ (ความผาสุกพอเหมาะพอควร) และอิสระภาวะ (พ้นจากทุกข์และความเป็นทาส)

มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (2543 : 65-68) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ดังนี้ กัลยาณมิตร เป็น “บุพพนิมิต” ของมัชฌิมาปฏิบัติ คือ เป็นสิ่งที่นำไปสู่มัชฌิมาปฏิบัติ การมีกัลยาณมิตรเป็นสัญญาณที่บอกว่าเรากำลังจะเดินทางไปสู่อริยมรรคบางที่เรียกกัลยาณมิตรว่า “ปร โด โฆสะ” แปลว่า เสียงจากผู้อื่น คือ เป็นเสียงหรือคำพูดที่ดึงดูดใจ ถูกต้อง เป็นเสียงจากมิตรที่ดี ช่วยแนะนำให้เราเกิดความคิดเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ความมีกัลยาณมิตรนี้ถือว่าอยู่ในระดับศรัทธา การมีกัลยาณมิตรมิได้แปลว่า เราเกิดปัญญาเห็นสังขรรวมแต่แปลว่า เราเกิดศรัทธาที่จะไปหาสังขรรวม กัลยาณมิตรจะเป็นผู้แนะนำ สั่งสอน ให้เห็นว่าจะไร้อุกอะไรผิด การมีกัลยาณมิตรเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาปัญญาที่จะทำให้เราเห็นสังขรรวม

สมล อมรวิวัฒน์ (2548 : 300-301) ได้กล่าวถึง กระบวนการกัลยาณมิตรว่าเป็นกระบวนการประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ 1) เพื่อชี้ทางบรรเทาทุกข์ และ 2) ชี้อุเบกษมสาคันต์ ซึ่งใช้หลักอริยสัจ 4 มาใช้ควบคู่กับหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีกระบวนการหรือขั้นตอน 8 ขั้นด้วยกัน ดังนี้

1. การสร้างความไว้วางใจ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ได้แก่ การที่ผู้สอนวางตนให้เป็นที่น่าเคารพรัก เป็นที่พึ่งแก่ผู้เรียนได้ มีความรู้และฝึกหัดอบรมและปรับปรุงตนเองเสมอ สามารถสื่อสาร ชี้แจงให้ศิษย์เกิดความเข้าใจ แจ่มแจ้ง มีความอดทน พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษา และมีความตั้งใจสอนด้วยเมตตา ช่วยให้ศิษย์พ้นจากทางเลื่อม

2. การกำหนดและจับประเด็นปัญหา (ขั้นทูกษ์)
3. การร่วมกันคิดวิเคราะห์เหตุของปัญหา (ขั้นสมุทัย)
4. การจัดลำดับความเข้มของระดับปัญหา (ขั้นสมุทัย)
5. การกำหนดจุดหมาย หรือสภาวะพ้นปัญหา (ขั้นนิโรธ)
6. การร่วมกันคิดวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการแก้ปัญหา (ขั้นนิโรธ)
7. การจัดลำดับจุดหมายของสภาวะพ้นปัญหา (ขั้นนิโรธ)
8. การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาตามแนวทางที่ถูกต้อง (ขั้นมรรค)

พระมหาพวงศันรินทร์ ฐิตวิโส (2552 : 3) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ดีและสมบูรณ์ นั้น จะต้องเริ่มต้นจากการสร้างความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันก่อน โดยมีองค์ประกอบโครงสร้าง และความสัมพันธ์ในกลุ่ม ซึ่งก็จะทำให้เกิดการใฝ่คิดคิดและทำดีร่วมกันออกมาได้อย่างเต็มที่ เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน เกิดการซึมซับความดี พร้อมๆ กับมีการเรียนรู้หรือมีกระบวนการทางปัญญาเกิดขึ้นตลอดสาย ตั้งแต่เริ่มต้นระดมความคิด การสังเกตสำรวจสภาพปัญหา ปัญญาตระหนักรู้ในสถานการณ์หรือสภาพปัญหาและสืบสาวถึงสาเหตุ ปัญญาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพิ่มเติม การรวบรวมประมวลข้อมูล ปัญญาคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์ ปัญญาคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การทำความเข้าใจชัดและเป็นระบบ การคิดวางแผนงาน การร่างโครงการ ปัญญาการปรับประยุกต์จากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ปัญญาการติดตามดำเนินงานปรับปรุงงาน ปัญญาการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญญาการประเมินผลสรุปผล และปัญญาการนำเสนอ

กระบวนการกัลยาณมิตร

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด โดยจัดวางเงื่อนไขให้เกิดการนำพาให้บุคคลต่างๆ ซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มเพื่อน ใกล้ตัว ครู ผู้บริหาร พ่อแม่ จนถึงองค์กรที่ให้การสนับสนุน มารวมกลุ่มกัน โดยให้แต่ละคนมาสวมบทบาทเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน กัลยาณมิตรนั้นมี ความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยกระตุ้น เตือน ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ช่วยสร้างศรัทธาในการทำความดี ช่วยสนับสนุนให้โครงการดำเนินไปได้ด้วยดี ขั้นตอนนี้จึงสำคัญมากที่สุดที่จะทำให้ เริ่มต้นการเรียนรู้ได้ และดำเนินต่อไปจนถึงปลายทางแห่งความสำเร็จ โดยกัลยาณมิตรจะทำหน้าที่เป็นผู้ชักจูงปัจจัยภายนอกมากกระตุ้นตัวเปิดการเรียนรู้ภายใน การเปิดการเรียนรู้ภายใน จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกัลยาณมิตรเตรียมการและเลือกใช้ปัจจัยภายนอกมากกระตุ้นปัจจัยภายใน อย่างพอเหมาะพอดีแก่ผู้เรียนและสถานการณ์แวดล้อม ปัจจัยภายนอกดังกล่าวนี้ เรียกว่า “ปรโตโมสะ” ซึ่งมีหลายลักษณะ ตั้งแต่คำสอน คำบอกกล่าว หนังสือ ตำรา สื่อต่างๆ และที่ดีที่สุด คือ “เสียงของครู” เพราะเป็นเสียงที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในใจ เป็นเสียงที่จะช่วย

เตือนจิตสะกิดใจให้นึกคิดหรือตระหนักสำนึก เป็นเสียงที่เป็นกำลังใจให้เกิดการเรียนรู้ภายใน ตนขึ้น มันใจขึ้น จนเข้าใจถึงคุณค่า ถึงประโยชน์ของการทำความดีการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ขึ้นในตน เมื่อเข้าใจถึงประโยชน์ จึงเกิดฉันทะความพอใจใคร่ที่จะลงมือกระทำด้วยตนเอง โดยไม่ลังเล

เมื่อศรัทธาคือความสนใจใฝ่รู้เกิดขึ้นก็จะช่วยไปกระตุ้นตัวเปิดการเรียนรู้ภายใน อีกอย่างหนึ่ง ก็คือกระบวนการคิดพิจารณาอย่างแยกกาย หรือที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ให้เริ่มต้นและทำงานไปด้วยกัน โดยช่วยกันระบุปัญหาให้ชัดเจน ค้นหาสาเหตุที่มาของปัญหานั้นๆ สืบสาว ไปถึงยวดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ทั้งบุคคล สถานการณ์ สถานที่ ฯลฯ เริ่มวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายของการแก้ปัญหา พิจารณาหาหนทางปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นจริง ทั้งหมดนี้เป็นวิธีคิดพิจารณาแบบอริยสัจ 4 นั่นเองการจะไปเปลี่ยนแปลงผู้อื่น ต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองก่อน (กายภาวนา และ ศีลภาวนา) และระหว่างที่เขาได้เรียนรู้ เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเอง ก็ทำให้เขาได้เกิดการเรียนรู้คุณความดีหรือคุณธรรมจากภายใน (จิตภาวนา) ที่ค่อยๆ ซึมซับ และตั้งสมเป็นประสบการณ์เป็นปัญญาญาณหยั่งรู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ตนเองทำนั้น (ปัญญาภาวนา) เขาก็จะพัฒนามาสู่ความเป็นกัลยาณมิตรที่สมบูรณ์ขึ้น อันจะก่อเกิดเป็นวงจรขับเคลื่อนที่ทรงพลังให้เกิดการสืบเนื่อง ไปสู่ขั้นต่อไป นำพาให้เพื่อนคนอื่น ๆ ได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่องขยายวงออกไปได้ไม่สิ้นสุด (พระมหาพงศ์ นรินทร์ ฐิตวิโส. 2552 : 4-6)

กัลยาณมิตร มีจุดมุ่งหมาย เพื่อฝึกอบรมบ่มนิสัยสมาชิกทุกคนในบ้านให้เป็นกัลยาณมิตร ถ้าแต่ละบ้าน ในชุมชนล้วนเป็นกัลยาณมิตรกันทั้งหมด ผู้คนในชุมชนก็จะมีแต่คนดี หรือกัลยาณมิตรถ้าผู้คนในชุมชนทุกคนเป็นคนดี คนเลวย่อมไม่ปรากฏ นั่นคือ สังคมสันติสุขได้เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้น ผู้ที่สามารถเปิดบ้านกัลยาณมิตรได้แล้ว สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความพร้อมเพรียงในการปฏิบัติกิจกรรมโดยไม่มีปัญหาขัดข้อง เจ้าของบ้านกัลยาณมิตรก็ควรจะมีวิสัยทัศน์ มองไกล ไปถึงการสร้างเครือข่ายบ้านกัลยาณมิตรต่อไปอีกด้วย โดยการชักชวนเพื่อนบ้านบางคนมาร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่บ้านของเรา เพราะการสร้างเครือข่ายบ้านกัลยาณมิตร ก็คือการสร้างเครือข่ายคนดีอีกรูปแบบหนึ่ง การสร้างเครือข่ายบ้านกัลยาณมิตรควรเริ่มจากการพูดคุยชักชวนเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกัน มาร่วมกิจกรรมการปฏิบัติธรรม เป็นสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเองอยู่แล้ว ถ้ามีการเริ่มต้นที่ดี ย่อมจะเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกใหม่บางคนหรือทุกคน บรรดาจะปฏิบัติธรรมเป็นประจำที่บ้านของเขาเองบ้าง และในที่สุดเขาก็อาจจะเปิดบ้านของเขาเป็นบ้านกัลยาณมิตร โดยความยินยอม พร้อมใจของมวลสมาชิกในบ้าน (เครือข่ายบ้านกัลยาณมิตร. 2553 : ออนไลน์)

มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (2543 : 65-68) กล่าวถึงปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ถ้าผู้เรียนมีโอกาสคิด ทำ สร้างสรรค์ โดยที่ครูช่วยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน
 2. คำนี้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกาย และจิตใจ และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
 3. สาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนและความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการ จะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความคิดความสามารถ ความดี และมีความสุขในการเรียน
 4. แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความถนัด ความสนใจ
 5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครู และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือ แลกเปลี่ยนความรู้ถักทอความคิด พิชิตปัญหาาร่วมกัน
 6. ศิษย์มีความศรัทธาต่อครูผู้สอน สาระที่เรียนรวมทั้งกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนใฝ่รู้ มีใจรักที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ครูต้องมีความเชื่อว่าศิษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน
 7. สาระและกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียนจนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง
 8. กระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น ชุมชน ครอบครัวยุวชนกรต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด เพื่อให้สถานศึกษาและครูผู้สอนได้ ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับมาตรา 24 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เอกสารนี้จึงเสนอตัวอย่างการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดพอสังเขป ทั้งนี้มิได้หมายความว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ จะต้องทำตามลำดับที่จะกล่าวต่อไปนี้เสมอไป ผู้สอนควรนำไปพิจารณา เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่ง ต่อจากนั้นเชื่อว่าจะสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ด้วยตนเองอย่างแน่นอน
- จากการสังเคราะห์แนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกัลยาณมิตร ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา เริ่มต้นกระบวนการโดยการให้นักบริหาร การศึกษา ครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยและผู้วิจัย ได้สัมผัสชีวิตความเป็นจริงของชุมชน ด้วยการเข้าหา ชุมชน และเรียนรู้ถึงปัญหาสำรวจสภาพปัญหาของเด็กปฐมวัย ครอบครัว และชุมชน จนเข้าใจ สภาพปัญหาที่แท้จริงในชุมชน

ขั้นที่ 2 ระดมพลังความคิด นักบริหารการศึกษา ครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยและผู้วิจัย หาความรู้ ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อใช้ในการจัดรูปแบบการ จัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

ขั้นที่ 3 ร่วมพิจารณา นักบริหารการศึกษา ครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยและผู้วิจัย นำเอาความรู้ ข้อมูลที่ได้ค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มาร่วมกันสังเคราะห์ รวบรวมและ ประมวลข้อมูล เพื่อใช้ในการจัดรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

ขั้นที่ 4 วางแผน นักบริหารการศึกษา ครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยและผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นองค์รวม จัดระบบความคิดและวางแผนการดำเนินงานให้เป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับเด็กปฐมวัย

ขั้นที่ 5 ดำเนินกิจกรรม นักบริหารการศึกษา ครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยและผู้วิจัย ช่วยกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยตามขั้นตอนที่ได้วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคนดีคู่สังคม โดยใช้กระบวนการกัลยาณมิตร สำหรับ เด็กปฐมวัย

ขั้นที่ 6 ประเมินผลการเรียนรู้ นักบริหารการศึกษา ครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยและผู้วิจัย ร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย จากนั้นสรุปผลการจัดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคนดีคู่สังคมโดยใช้กระบวนการ กัลยาณมิตร สำหรับเด็กปฐมวัย

แนวคิดการศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม

ช่วงเด็กแรกเกิดจนถึงอายุก่อน 10 ขวบนี้ เป็นช่วงที่เด็กต่อการรับการปลูกฝังและ ส่งเสริมจริยธรรมและวัฒนธรรมเป็นอย่างดีเพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อนที่ดัดง่าย” ฉะนั้นการ ปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกาย และโดยเฉพาะเหมาะสมกับพัฒนา การทางจิตใจของเด็กเล็กและเด็กโต จะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่วันรุ่นและ วัยผู้ใหญ่ได้มาก

ในช่วงวัยเด็กนี้ เป็นช่วงที่ควรปลูกฝังจิตลักษณะดังต่อไปนี้ เพื่อส่งเสริมคุณภาพให้เด็กเป็นคนดีและเป็นคนเก่งเมื่อโตขึ้น จิตลักษณะที่ควรปลูกฝังในช่วงอายุ 3 - 8 ขวบ คือจิตลักษณะที่เป็นพื้นฐานทางจริยธรรม นั่นคือสติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต ส่วนจิตลักษณะทางจริยธรรมที่ควรปลูกฝังในช่วงอายุนี้นี้ คือ 1) ทศนคติต่อคุณธรรมและค่านิยม 2) ความเชื่อฟัง 3) การเตรียมความพร้อมในการรับจริยศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียน

จิตลักษณะดังกล่าวที่กำหนดนี้ คือ จิตลักษณะที่การวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศยืนยันว่าเหมาะสมที่จะปลูกฝังให้แก่เด็กในช่วงอายุนั้น ถ้าปลูกฝังในช่วงที่เด็กโตกว่านี้ก็จะไม่เกิดผลตามต้องการ ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางร่างกาย และพัฒนาการทางจิตใจของเด็ก ซึ่งเกิดและเปลี่ยนแปลงไปเสมอ หยุดยั้งไม่ได้

ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาจิตลักษณะทางจริยธรรม 3 ประการ ที่ระบุไว้ข้างบนนี้ โดยวิธีการเหล่านี้จะต้องเหมาะสมกับระดับสติปัญญา ความอยากความต้องการและความสามารถในการเข้าใจคนอื่นและสังคมของเด็ก

การพัฒนาทศนคติต่อคุณธรรมและค่านิยมนั้น ทำได้ 2 วิธี คือ การบอกกล่าวให้เด็กรับรู้รับทราบเรื่องราวของผู้คนที่ทำความดีละเว้นความชั่ว และบอกเด็กว่าผู้กระทำได้รับประโยชน์หรือเกิดความพอใจอย่างไร อีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสมกว่าคือ การจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงออกทางคุณธรรมและค่านิยมและคุณลักษณะทางด้านกัลยาณมิตรแล้วให้เด็กได้รับรางวัลและเกิดความพอใจ เช่น กล่าวชมเชยเมื่อเด็กช่วยครูถือของ ลูบหัวลูบหลังเมื่อเด็กเชื่อฟังคำสั่งสอน ให้ขนมเมื่อเด็กทำตามคำสั่ง เป็นต้น เด็กในช่วงอายุ 3 - 8 ขวบนี้ แม้จะฟังเรื่องราวต่างๆ เข้าใจอยู่บ้างแต่ก็ไม่ทราบซึ่งเหมือนกับได้เกิดกับตัวเองซึ่งเข้าใจได้ง่ายกว่านอกจากนั้นทศนคติที่ดีต่อคุณธรรม ซึ่งเกิดจากประสบการณ์โดยตรง มักผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่สอดคล้องกับทศนคตินั้น ได้มากกว่าทศนคติที่เกิดจากคำบอกเล่า หรือการรับรู้เรื่องราวมาจากผู้อื่นอีกต่อหนึ่ง

เด็กยังอายุน้อยเท่าใด ก็มีข้อจำกัดในการรับรู้รับทราบสิ่งต่างๆ รอบตัว เด็กในวัย 2 - 4 ขวบจะมีลักษณะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง คือ เข้าใจว่าผู้อื่นคิดเหมือนตน มีความอยากความต้องการเหมือนตนและไม่ค่อยเข้าใจว่าผู้อื่นมีความคิดเห็นแตกต่างจากตนได้ นอกจากนี้เด็กในวัยนี้ยังพิจารณาความถูกผิด ด้วยการดูผลที่เกิดจากการกระทำ (เช่นการทำด้วยแก้วแตก 10 ใบ เด็กจะเข้าใจว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรงกว่าการทำแตกเพียง 1 ใบ) มากกว่าที่เด็กจะนำเอาเจตนาของผู้กระทำเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย (เช่นทำด้วยแก้วแตก 10 ใบ เพราะช่วยคุณแม่ห่านน้ำมารับแขก หรือเอื้อมหยิบขนมที่คุณแม่วางไว้หลังถ้วยแก้ว 1 ใบ) การวิจัยในเมืองไทยที่

ศึกษาเด็กอายุ 4-6 ขวบก็พบว่า เด็กที่ตัดสินใจปริมาณความคิด โดยใช้ผลของการกระทำมากกว่าจะใช้เจตนาเป็นหลักนั้น เป็นเด็กก่อนวัยเรียนที่มารดามีการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 หรือต่ำกว่าเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นการเล่าเรื่องราวให้เด็กฟัง เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่อาจเข้าใจได้น้อย แต่เด็กจะเข้าใจได้แจ่มชัดขึ้นถ้าเรื่องนั้นเกิดกับตัวเด็กเอง

การพัฒนาความเชื่อฟัง ช่วงเด็กเล็กนี้เป็นช่วงที่มีความเหมาะสมที่สุดที่จะสร้างความเชื่อฟังในเด็ก ที่เป็นดังนี้เพราะความเชื่อฟังผู้ใหญ่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ถูกที่ควรอย่างแม่นยำ โดยใช้ผู้ใหญ่เป็นหลักในตอนต้นของชีวิต ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เด็กเล็กยังไม่สามารถจะทราบว่าจะอะไรถูกควรทำ อะไรไม่ถูกไม่ควรทำ ต้องให้ผู้ใหญ่เป็นผู้ตัดสินใจขาดก่อน ต่อเมื่อโตขึ้น จึงควรเลิกเน้นความเชื่อฟัง ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

การพัฒนาความเชื่อฟังในเด็กเล็กนี้ ทำได้ด้วยการควบคุมและการลงโทษหรือให้รางวัลโดยผู้ใหญ่จะออกคำสั่งให้เด็กทำอะไรสิ่งหนึ่งหรือไม่ให้ทำอะไรสิ่งหนึ่ง เมื่อสั่งแล้วผู้ใหญ่ต้องตรวจตราอยู่ใกล้ชิดเด็ก เพื่อดูว่าเด็กทำตามคำสั่งหรือไม่ ถ้าทำตามก็ให้รางวัล ถ้าไม่ทำตามก็ตักเตือน

ช่วงวัยเด็กเล็กนี้ เป็นวัยที่เด็กควรได้รับการควบคุมจากผู้ใหญ่มากกว่าที่จะให้เด็กควบคุมตนเอง เพราะเด็กยังทำได้น้อย ส่วนการให้รางวัลหรือลงโทษ ควรอยู่ในรูปผสมระหว่างการให้ทางกาย (เช่น รางวัลเป็นการกอด ลูบหัวลูบหลัง หรือลงโทษด้วยการตีให้รู้สึกเจ็บ) กับการให้สิ่งที่เป็นวัตถุสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ที่เด็กพอใจค่าชมเชยควรใช้ผสมไปด้วย แต่เด็กวัยนี้จะเข้าใจการสัมผัสทางกายและการได้รับวัตถุสิ่งของมากกว่าค่าชมเชย จากการได้รับรางวัลเมื่อทำดีและลงโทษเมื่อทำผิดนั้น ถ้าผู้ใหญ่ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับพฤติกรรมของเด็กโดยระวังไม่ใช่อารมณ์มากนัก จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ตั้งแต่วัยนี้เป็นต้นไป ซึ่งเป็นขั้นแรกของความเจริญทางจริยธรรมขั้นสูงในวัยต่อไป (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2538 : 80)

การเตรียมความพร้อมเพื่อการรับจริยศึกษา

ในวัยก่อนเรียนนั้นเด็กมักจะได้รับอิทธิพลจากครอบครัวในหลายด้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความพร้อมทางจิตใจของเด็ก ในการเข้ารับการอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมที่โรงเรียน ลักษณะเหล่านี้ คือ การรู้จักตนเองและการยอมรับตนเอง การยอมรับแบบอย่างจากผู้อื่น และความพอใจที่ตนประสบความสำเร็จ แต่ครอบครัวบางประเภทมีขีดจำกัดในการพัฒนาความพร้อมเหล่านี้ ถ้าเด็กมีโอกาสเข้าเรียนในชั้นอนุบาล หรือชั้นเตรียมประถม ครูก็อาจจะพัฒนาเด็กเล็กเหล่านี้ให้เกิดความพร้อมยิ่งขึ้นได้ ดังนี้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2538 : 81)

1. ฝึกให้เด็กได้รู้จักตนเองและยอมรับตนเอง ถ้าผู้ใหญ่บอกเล่าและชี้แจงแก่เด็กเกี่ยวกับตัวเด็กเอง ถ้าผู้ใหญ่บอกเล่าชี้แจงแก่เด็กเกี่ยวกับตัวเด็กเอง เช่น เกิดเมื่อไร อย่างไร มีใครดีใจบ้าง นอกจากนั้น ก็มีการให้รางวัลและลงโทษพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กอย่างเหมาะสม จะทำให้เด็กทราบว่าตนเป็นใคร มีลักษณะความดีที่น่าจะยึดถือต่อไปอะไรบ้าง และมีความไม่ดีที่ควรปรับปรุงอะไรบ้าง เด็กควรมีสิ่งของที่เป็นของตนเองบ้าง โดยคนอื่นๆ จะต้องเคารพในความเป็นเจ้าของสิ่งนั้นของเด็ก จะทำให้เด็กมองเห็นว่าตนเป็นบุคคลหนึ่งแยกต่างหากจากคนอื่น มีความเข้าใจและยอมรับลักษณะของตนในขณะเดียวกันก็มีความอยากที่จะปรับปรุงลักษณะที่ไม่ดีต่างๆ ของตนด้วย

2. การฝึกให้เด็กยอมรับแบบอย่างจากคนอื่น เมื่อเด็กรู้จักตนเองและยอมรับลักษณะของตนแล้ว ขั้นต่อไปเด็กจะต้องการทราบว่าตนควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสม ผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็กจะต้องทำตนให้เด็กรักใคร่ เด็กจะยอมรับผู้ใหญ่มาเป็นตัวแบบโดยไม่รู้ตัว การทำตนให้เด็กรักใคร่ไว้วางใจได้กล่าวไปบ้างแล้ว เมื่อเด็กยอมรับผู้ใหญ่เป็นตัวแบบ เด็กจะเลียนแบบลักษณะนิสัยใจคอของผู้ใหญ่คนนี้โดยอัตโนมัติ เพราะมีลักษณะที่เป็นของผู้ใหญ่ที่เด็กพอใจ เด็กจึงพอใจลักษณะเหล่านี้ซึ่งเป็นเครื่องทดแทนเมื่อผู้ใหญ่คนนี้ไม่อยู่ใกล้ซิคเด็ก เมื่อเด็กเรียนรู้ที่จะยอมรับบิดามารดาของตนเป็นแบบอย่างแล้ว เด็กก็จะยอมรับครูอาจารย์ของตนเป็นแบบอย่างได้โดยง่ายด้วย

3. การเปิดโอกาสให้เด็กประสบความสำเร็จ การที่เด็กได้รับคำชมเชย หรือรางวัลเมื่อทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเองตั้งแต่เล็ก จะทำให้เกิดความพอใจในการกระทำของตน จะทำให้เด็กอยากทำสิ่งนั้นซ้ำๆ อีก และอยากที่จะประสบความสำเร็จอีก การที่เด็กจะทำสิ่งต่างๆ ได้ ผู้ใหญ่จะต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจและศึกษาในช่วงที่เด็กเริ่มเดินได้ วิ่งได้ ควรส่งเสริมให้เด็กทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองตั้งแต่อายุ 1-2 ขวบ เช่น ตักข้าวทานเอง ใส่กางเกงเอง ฯลฯ ต่อไปเด็กจะทำสิ่งเหล่านี้ได้ดีขึ้นเป็นลำดับ ขณะที่ทำสำเร็จเด็กจะเกิดความพอใจในพฤติกรรมเหล่านี้ และรู้สึกของความสำเร็จด้วย เมื่อเด็กโตขึ้นมีความสามารถมากขึ้น ผู้ใหญ่ก็ส่งเสริมสนับสนุนยิ่งขึ้น จะทำให้เด็กมีความมานะบากบั่น ฝ่าฝืนอุปสรรคจนทำงานสำเร็จ เมื่อโตขึ้นก็มีความมานะบากบั่นที่จะทำความดี เด็กเล็กๆ เมื่อทำสิ่งใดได้ไม่ดี ผู้ใหญ่ก็ไม่ควรดูว่าให้มากนัก ควรช่วยเด็กหาข้อบกพร่องและให้กำลังใจเด็กในการปรับปรุงตนเอง

การที่เด็กรู้จักตนเอง พร้อมทั้งจะรับแบบอย่างจากตัวแบบที่ตนรักและศรัทธา พร้อมทั้งจะทำงานที่ยากอย่าง ไม่ย่อท้อ ไม่กลัวความล้มเหลวแต่พอใจที่จะประสบความสำเร็จจะเป็นลักษณะความพร้อมทางจิตใจในการที่เด็กจะรับการพัฒนาทางจริยธรรมต่อไป

บริบทชุมชนตำบลเวียง

ประวัติความเป็นมา

เวียงเป็นตำบลหนึ่งในพื้นที่อำเภอเมืองมหาสารคาม ตำบลเวียงเป็นตำบลใหญ่ ใกล้ตัวจังหวัด มีพื้นที่กว้างใหญ่เป็นลำดับที่ 2 และมีเทศบาลตำบล

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ต.เขวา อ.เมือง จ.มหาสารคาม

ทิศใต้ ติดกับ ต.เขวา อ.เมือง และ ต.มิตรภาพ อ.แกดำ จ.มหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.หนองปลิง อ.เมือง จ.มหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.แก่งเลิงจาน อ.เมือง จ.มหาสารคาม

จำนวนประชากรของตำบล

ประชากรในเขต อบต. มีจำนวน 7,638 คน และมี 1,981 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม กิจกรรมในครัวเรือน อุตสาหกรรมในครัวเรือน

เส้นทางการคมนาคม

การเดินทางเข้าสู่ตำบล ระยะทางจากตัวจังหวัด 5 กม.

ตำบลเวียง เป็นชุมชนตำบลหนึ่งที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองมหาสารคาม เป็นชุมชนขนาดใหญ่ระยะทางจากตัวเมืองถึงตำบล 5 กิโลเมตร สภาพของชุมชนมีความเจริญ การคมนาคมสะดวกสบายมีแหล่งสาธารณูปโภค เทคโนโลยีที่ทันสมัย สมาชิกในชุมชนตำบลเวียงส่วนใหญ่มักมีความเป็นอยู่ที่ดีเนื่องจากในชุมชนเริ่มขยายตัวพัฒนาเป็นชุมชนเมือง สมาชิกในชุมชนจึงมีการประกอบอาชีพหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็น การค้าขาย เนื่องจากมีตลาดขนาดใหญ่ไว้รองรับสมาชิกที่เป็นแม่ค้าและผู้เข้ามาจับจ่ายซื้อของแล้ว ยังมีการประกอบทำธุรกิจขนาดย่อมต่างๆ มากมายหรือสมาชิกบางคนก็ออกไปหางานทำที่อื่น เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวของตน ทำให้ชุมชนตำบลเวียงเริ่มจะกลายเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขัน การต่อสู้ และการทำมาหากินทั้ง ทางด้านความเป็นอยู่และเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตำบลเข้าสู่การเป็นชุมชนเมือง ความเจริญ เทคโนโลยีต่างๆ ที่แพร่กระจายเข้ามา ทำให้เกิดความความสะดวกสบายต่างๆ มากมาย ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองของเด็กๆ ให้ความสนใจใส่ใจใส่ต่อบุตรหลาน จะเห็นได้ว่าปัจจุบันครอบครัวในชุมชนตำบลเวียง

เริ่มเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ไปจากเดิมส่งผลให้บทบาทของสถาบันครอบครัวด้านดูแลเด็ก ลดความสำคัญลงด้วยเพราะสมาชิกของครอบครัวต่างมุ่งทุ่มเทร่างกาย และเวลาไปกับการทำ มาหากิน จนกระทั่งมีเวลาในการดูแลครอบครัว จึงส่งบุตรหลานเข้าเรียนในศูนย์เด็กเล็กปล่อย ภาระในการอบรมเลี้ยงดูให้แก่ครูศูนย์เด็กเล็ก ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงสถานภาพ การ “ปมเพาะ” ดูแลเด็กปฐมวัยในทุกด้านแทนครอบครัว ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการด้านสภาวะ ภายในของเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยที่ได้รับผลกระทบจากการถูกทอดทิ้งของพ่อแม่ ให้อยู่กับคนแก่หรืออยู่ตามลำพังพี่น้องทำให้พฤติกรรมของเด็กปฐมวัยเปลี่ยนไป เช่น สมาธิสั้น ลง ความเพียรพยายามลดลง ความรู้สึกเบื่อง่ายเกิดขึ้นบ่อย การเรียนรู้ไม่เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ขาดคนคิดในสังคม

จากบริบทชุมชนตำบลเวียงน้ำค้างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ทำให้มองเห็นความสำคัญ อย่างยิ่งในการที่จะเข้าไปมีส่วนในการจัดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคนดีสู่สังคม โดยใช้กระบวนการกัลยาณมิตร สำหรับเด็กปฐมวัย ให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้และมีพฤติกรรมที่ดี อันพึงประสงค์และส่งผลให้เป็นคนดีในสังคมสืบต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

พระมหาไพศาล ก้องคำ (2546 : 118-119) เรื่อง การถ่ายทอดธรรมะของ พระสงฆ์โดยผ่าน โครงการพัฒนา ผลจากการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ การที่พระสงฆ์มีความใกล้ชิดกับประชาชน เมื่อชาวบ้านประสบปัญหาจึงมี ความคิดในการช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับหลักธรรมของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ต้องจาริก ไปช่วยเหลือประชาชน การพัฒนาการศึกษา วิชาชีพ อนามัย การ โภชนา และการออมทรัพย์ รวมทั้งปลูกเร้าให้ประชาชนมีจิตใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อนำ ไปสู่ การจัดตั้งกลุ่มร่วมกัน อันเป็นแนวคิดในการพัฒนาที่เชื่อว่า การพัฒนาคนต้องทำควบคู่ไปกับ การพัฒนาจิตใจ และแม้ว่าภาระสำคัญของพระสงฆ์คือการเผยแผ่ธรรมะแต่ก็ไม่ควรมุ่งสอน แต่หลักธรรมเพียงอย่างเดียว พระสงฆ์มีหลักการมาก แต่ปฏิบัติน้อย ดังนั้นเมื่อพระสงฆ์สั่งสอน อย่างเดียวไม่ติดตามผลในการปฏิบัติก็เปล่าประโยชน์ จึงต้องนำหลักการทางพระพุทธศาสนา มาสู่การปฏิบัติด้วย ส่งเสริมความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การประหยัดและอดออม การฝึกให้กระทำความดี การช่วยเหลือสามัคคีในหมู่คณะ มองคน โดยรอบด้านด้วยความเข้าใจ และตอบสนองความต้องการพื้นฐานให้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต มีความยุติธรรมและมีศรัทธา

ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข พร้อมทั้งปลูกฝังสอดแทรกแนวคิดแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา เพื่อที่จะสามารถสร้างคนให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดของการพัฒนาคนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา คือการพัฒนาที่ครบวงจรตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

การพัฒนาคนต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาจิตใจ และแม้ว่าภาระสำคัญของพระสงฆ์คือการเผยแผ่ธรรมะแต่ก็ไม่ควรมุ่งสอนแต่หลักธรรมเพียงอย่างเดียวดังนั้นเมื่อพระสงฆ์สั่งสอนอย่างเดียวไม่ติดตามผลในการปฏิบัติก็เปล่าประโยชน์ จึงต้องนำหลักการทางพระพุทธศาสนาไปสู่การปฏิบัติด้วยพร้อมทั้งปลูกฝังสอดแทรกแนวคิดแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา เพื่อที่จะสามารถสร้างคนให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดของการพัฒนาคนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 8-12) เรื่อง ความหมายทั้งด้านที่ให้พุทธศาสนาและด้านสังคมวิทยาเป็นพื้นฐาน สรุปได้ว่า จริยธรรม คือ การกระทำทั้งกายวาจาและใจ ที่ตั้งงามเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

ธีรพร กุลนานันท์ (2544 : 107) ได้ให้ความหมายของคำว่าช่วยเหลือและการแบ่งปันว่า หมายถึง การปลูกฝังนิสัยทางจริยธรรมต่อผู้อื่น เป็นการพัฒนาบุคคลให้รู้จักอยู่ร่วมกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ยอมรับกฎระเบียบที่ถูกต้อง อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในอนาคตจะเกิดประโยชน์กับบุคคลในสังคม และแก่ตนเองโดยทางอ้อม และได้แบ่งลักษณะของการช่วยเหลือและการแบ่งปันผู้อื่นที่สามารถแสดงออก หลายทาง คือ

1. ทางกาย หมายถึง การให้ความช่วยเหลือทางด้านกำลังกาย เท่าที่จะช่วยได้ด้วยคามยินดีเต็มใจ

2. ทางวาจา หมายถึง การช่วยเหลือโดยการให้คำแนะนำ ช่วยเจรจาช่วยเหลือ ปลอบใจ เมื่อเพื่อนได้รับความเดือดร้อนหรือลำบาก

3. ทางสติปัญญา หมายถึง การช่วยเหลือในการแสดงความคิดเห็น ช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อน ช่วยคิดหาแนวทางที่ถูก ช่วยเหลือเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังและสติปัญญา

4. ทางใจ หมายถึง การแสดงความเห็นใจผู้อื่น การให้อภัยในความผิดของผู้อื่นเสมอ ไม่อาฆาตจองเวรไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น

ทัศนีย์ อินทรบำรุง (2539 : 2) การส่งเสริมให้บุคคลมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เหมาะสมกับวัยของตนเอง คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่ควรได้รับการและส่งเสริม เพื่อเป็น

พื้นฐานของการควบคุมตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขในอนาคต เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องปลูกฝัง และพัฒนาอุปนิสัยของเด็ก โดยเฉพาะเด็กเล็กหรือเด็กปฐมวัยที่ถือว่าเป็นวัยที่บริสุทธิ์ สามารถที่จะซึมซับเอาคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามเอาไว้ได้เป็นอย่างดี

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 36)

กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก จำเป็นต้องคำนึงถึงการพัฒนาเด็กในทุกด้าน คือ ด้านพฤติกรรม อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา กระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้นจึงจำเป็นที่จะจัดให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิต และเสริมศักยภาพของเด็กที่จะได้คิด วิเคราะห์ ประเมิน และสังเคราะห์ สิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็นในชุมชนผ่านการแก้ไขปัญหาและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และเมื่อเด็กได้ลงมือทำจริงแล้วเด็กจะเกิดความประทับใจจนเกิดเป็นแรงบันดาลใจอันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสรรค์ที่ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติที่สุด

ศรีออน เนียมนาค (2547 : 83-84) ผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเล่านิทาน ส่งเสริมจริยธรรมด้านการช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่นของเด็กปฐมวัยสรุปได้ ดังนี้

1. การเล่านิทานประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียม ประกอบด้วยการเลือกนิทาน กำหนดคำถาม และการสร้างกิจกรรม ขั้นทำแผนกิจกรรมเล่านิทาน เป็นการเขียนรายละเอียดในขั้นนำ ขั้นดำเนินการเล่านิทานและขั้นสรุป

2. ผลการเปรียบเทียบจริยธรรมด้านการช่วยเหลือและแบ่งปันผู้อื่นของเด็กปฐมวัยพบว่าเด็กได้มีการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมด้านการช่วยเหลือ ครบทั้ง 5 ด้าน คือ ทางกาย ทางทรัพย์สิน ทางสติปัญญา ทางวาจาและใจ

เพื่อลดลา รัตนมุสิก (2551 : ก-จ) ศึกษา การพัฒนาพฤติกรรมเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมตามแนววิถีพุทธของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนวัดวิเศษการ สำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณภาพของกลุ่มมือการพัฒนาพฤติกรรมเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมตามแนววิถีพุทธของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนวัดวิเศษการ

2. เพื่อศึกษาความสามารถในการพัฒนาพฤติกรรมด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนวัดวิเศษการโดยใช้กิจกรรมตามแนววิถีพุทธ

3. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาพฤติกรรม ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้กิจกรรมตามแนววิถีพุทธ โดยศึกษาจากเด็กระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวนนักเรียน ทั้งสิ้น 30 คน

ผลการศึกษา พบว่า

1. คุณภาพของกลุ่มการพัฒนาพฤติกรรมเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมตามแนววิถีพุทธของเด็กชั้น อ.1 โรงเรียน วัดวิเศษการ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยรวมพบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

2. ความสามารถในการพัฒนาพฤติกรรมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็กชั้น อ.1 โรงเรียนวัดวิเศษการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย ชั้น อ.1 มีค่าเฉลี่ยผลต่างระหว่างคะแนนหลังเรียนและก่อนเรียน เท่ากับ 77.57 เฉลี่ยร้อยละ 62.55 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.61 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่าง ระหว่างคะแนนหลังเรียนและก่อนเรียนพบว่า ค่า $t = 263.539$ ซึ่งมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และผลการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ชั้น อ.1 หลังการใช้กิจกรรม ตามแนววิถีพุทธสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมตามแนววิถีพุทธ ทั้งโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า หลังจากการจัดประสบการณ์ โดยใช้คู่มือการพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมตามแนววิถีพุทธ ทำให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากกระบวนการศึกษาแบบ SIX STEP ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

